

kon apró levelek zöldellnek, és mindenfelé virágzik a mandula, a domboldalak színkálája a fehértől egészen a sötét rózsaszínig terjed. Napfény, madárdal, virágillat, sarjadó vetés – ilyen a spanyol február.

Az országút Valenciánál elhagyja a tengerpartot – ami egyfelől kár, másfelől meg így legalább látunk valamennyit a spanyol vadnyugatból –, és majd csak Malagánál kanyarodik ki ismét a vízhez. Spanyolországban kifejezetten jó vezetni. Az utak szélesek, simák, és a nagyvárosok közvetlen környezetét leszámítva sehol sem zavaró a forgalom; ők a nemzeti burzsoázia és egy kosárnyi közpénztemető stadion helyett ezt kapták az EU-tól, meg Európa egyik legjobb vasútját. Amíg francia és olasz földön az utazás leginkább a lehúzásról szól, a spanyoloknál ezt kevésbé érezni: 1,50-ért, azaz 600 forintért adják a benzint, ha nem is a sztrádán, de bárhol, ahol lejövünk a nagy útról. És le lehet jönni, nem egy zárt csőrendszerben mozgunk, kiszolgáltatva a díjszedőknek meg az eszement árakkal dolgozó benzinkutaknak, mint a francia meg az olasz részen. Létezik egy fizetős úthálózat is, de tényleg csak azok számára, akik már nem tudják, hova rakni a pénzüket: a határ és Malaga között egyetlen centet sem költöttünk útdíjra, és ehhez egyáltalán nem kellett kerülnünk. Az utasokat autentikus és olcsó fogadók meg éttermek várják, azokból az időkből, amikor az országban fel-alá utazó bikaviadorok sleppjeit kellett vendégül látni (ezek az idők még nem múltak el egészen). Hangulata van, méghozzá jó hangulata, és megfizethető. Csak az egy helyben ülést kell jól túrni, Barcelona és Malaga között például úgy ezer kilométeren.

92

Mire Malaga megyébe érünk, már jócskán éjszaka van. Magát a várost, amelyen éjfél tájt hajtunk keresztül, az Afrika felől érkező pára borítja, és talán az égből is hullik valami. De sós ködök ide vagy oda, újra ágyban aludni igazán pompás élmény, reggel pedig már csodásan süt a nap.

Harminchét órányi vezetés, 3081 kilométer, közel 190 ezer forintnyi üzemanyagköltség és autópályadíj, öt ország, három éghajlati öv – ennyi volt ezúttal a budapesti és a benalmádenai otthon között. Elsőre talán soknak tűnik, de bármilyen más mértékegységben mérve jóval nagyobb a távolság.

Kiss Judit Ágnes

Mennyit ér egy nő élete?

Egy férfi megölte a volt feleségét Magyarországon. Hasonló bűncselekmény hetente megtörténik. És nem akar csökkenni a gyakoriság. Az elkövető nagy százalékban élettárs, házastárs, volt partner. Az áldozattal sokszor közös gyerekeik vannak. Igen, kell ehhez egy zavart személyiségű pszichopata, aki képes egy életre tönkretenni állítólag szeretett gyerekeit is azzal, hogy megöli az anyjukat. De kell egy ideológia és egy jogrendszer, amely fenntartja ezt az ijesztő számadatot. Mert ezekről a bűncselekményekről nemcsak egyéni,

kapcsolati szinten lehet beszélni, hanem rendszerszinten is. Illetve így is lehetne fellépni ellenük. Ebben az esetben sem az áldozat, sem az elkövető nem magyar, csak a helyszín és a nyomozó hatóság, amelynek lehetősége lett volna megelőzni a gyilkosságot.

Ha nők elleni erőszakról ír valaki, szinte törvényszerűen megjelenik egy (férfi)vélemény, miszerint a nők viszont verbálisan bántalmaznak a férfiakat, és az sokkal rosszabb. Ilyenkor dühös leszek (de nem, nem ragadtatom magam erőszakos cselekményre), mert ez azt a képzetet kelti bennem, hogy a nő gyalázza a férfit, mire a teremtés jámbor koronája egyszer csak nem tűr tovább, és önvédelemből lekever egy maflást (aztán a biztonság kedvéért még egypárat).

Biztos van ilyen is, de nagy átlagban a bántalmazó kapcsolati dinamika más-hogy működik. Nem fizikai, hanem verbális erőszakkal kezdődik, az első pofon nem két kedves bók között csattan el. Nem derült égből, hanem évek jól felépített bezártságában.

A bántalmazó első lépése leválasztani a másikat a többi kapcsolatáról. Nem véletlen, hogy az áldozat legtöbbször nem rendelkezik biztos családi háttérrel, szoros barátságokkal, épp ezért nagyon vágyik a biztonságra, amit a másik ígér neki. A bántalmazó nem válik erőszakossá, amíg nem érzi magát birtokon belül. Amíg a másik érzelmileg és anyagilag önálló. Ezért a legfontosabb először lelkileg megsemmisíteni, megtörni, ne higgye, hogy más lehetősége volna, ne higgye, hogy jobb életre méltó. Aki magát semmire sem tartja, azt már könnyű uralomban tartani – és bármilyen mondvacsinált okkal büntetni. (Igen, igaz ez a családnál nagyobb léptékben is.) Ki és mikor veszi észre a figyelmeztető jeleket? Engem anya úgy nevelt, hogy „egy férfi egyszer tud megütni, másnapra nem férfi, mert éjjel kiherélem.” Egyszer próbált valaki olyan módon kontrollálni, hogy előbb neki mutassam meg, amiket írtam, és majd ő megmondja, mit és hogyan publikáljak. Hamar véget vetettem a kapcsolatnak. De sokszor vagy alattomosabb a behálózás, vagy gyanútlanabb az áldozat. A barátnőm épp mostanában idézte fel az első házasságában történeteket. A gyerekei apja megütötte, ha nem ízlett az ebéd. Kitétte az autóból iratok nélkül külföldre, mert valami rosszat mondott. A férfi még mindig éli világát, és senki nem verte laposra. A barátnőm túlnőtt ugyan rajta, de se retorzió, se szembesítés nem történt. Az Apák az Igazságért Egyesület nevű rettenetes képződmény pedig adja alájuk a lovat. Mintha nem volna a gyerek ellen elkövetett bűn az anya bántalmazása, ezek a férfiak maguknak követelik a szülői felügyeleti jogot, akár akarja ezt a gyerek, akár nem. Kitalálták hozzá a „szülői elidegenítés” fogalmát, és ha a saját gyereke látni sem akarja, azt az anya hibájának róják fel.

A bántalmazó dinamikában az elkövető feljogosítva érzi magát az ereje, az anyagi erőforrásai okán, hogy az áldozattal szemben (főleg nő és gyerek) erőszakosan lépjen fel. A kulcsszó a feljogosítottság. Nem tehetetlenségében, dühében, frusztrációjában üt, és van utána büntudata, érez lelkifurdalást, hanem mindig a másiban keresi az okot. Mindig a másik az, aki hibát követett el, és ezért megérdemli, aki felidegesítette, aki ilyesmire kényszeríti. Egy gyerekkel ezt könnyen meg lehet tenni, nincs kialakult személyisége, nincsenek énhatárai. Ami történik vele, az lesz számára a természetes – felnőtt korában is. A legtöbb áldozat már gyerekkorában megtanulta, hogy van valaki, aki

rendelkezik fölötte. Ha az a kérdésünk, miért hagyja, legtöbbször ezért: mert számára ez az ismerős, a megszokott, a minta, amiből nagyon nehéz kitörni.

Azt mondják, sokszor az elkövető is szenvedett kicsiként (persze meddig érdekel a gyilkos sanyarú gyerekkora?). Azt tanulta meg, hogy a kapcsolatok hierarchikusak. Hogy ha te vagy a gyengébb, ütni fognak, ha az erősebb, te ütsz. Feljogosítottsága mögött a nő alacsonyabb rendű voltának ideológiája is meghúzódik. Sokszor gyerekként pontosan ezt a mintát látja: az apja veri az anyját, ő pedig férfiként a bántalmazó féllal azonosul.

A megelőzéshez – ha a családi mintázatba nem is tudunk belefolyani – a legfontosabb az edukáció. Annak a világossá tétele az oktatás során, hogy a férfi és a nő egyenjogú és egyenrangú felek egy kapcsolatban. (Megdöbbszemtem, mikor a lányom óvodástársai közölték, hogy a fiúk erősebbek, a fiúknak több joguk van. Honnan szedhetnek ilyesmit 3-6 éves gyerekek?) Ha egy pedagógus ezt meg is próbálja közvetíteni, mégis ott lappang az iskolai tantervekben, ahol a legkevesebb szó esik női művészekről, feltalálókról, kutatókról. Egy olyan országban, ahol lehet „női princípiumról” beszélni, unokákat születni a lányainkkal, átadni a vak komondoron, arról értekezni nyilvánosan, hogy ha elég sok gyereket szülnék a nők, megszűnik a kapcsolati erőszak, ez elméleti szinten sem valósul meg.

A gyakorlatban egy nő akkor válik kiszolgáltatottá, amikor megszűnik az anyagi függetlensége. Elzárják az anyagi forrásoktól, a bántalmazó elveszi a fizetését, kiszámolja neki a „kosztpénzt”, nem engedi dolgozni. Ez a kiszolgáltatottság valójában mindenkivel megtörténik, aki gyereket vállal. A terhesség végén nem tud dolgozni, táppénzre szorul a legegészségesebb várandósság esetén is, aztán különböző betűszavakkal megnevezett száználmas összegű állami támogatásokra. Miközben a gyermek olyannyira „közjóság”, hogy megszülni szinte kötelező, de a megfelelő körülmények közti felnövekedésére az állam nem áldoz. A családi pótlék nevű alamizsna összegét kimondani is szégyen. Dolgozni visszamenni nem egyszerű (és valóban nem is kívánatos) egy kisgyerek mellől. Nincs elég bölcsődei férőhely, főleg nem megfelelő szakemberekkel, ahol egy szülő nyugodt szívvel hagyhatja a gyereket. Sem elég részmunkaidős állás, családbarát főleg nem, és hiába tér vissza egy anya a munkaerőpiacra, ha a beteg gyerekekkel otthon kell maradni (és általában az anya marad otthon, akinek amúgy is kevesebb a fizetése), a munkáltató nem feltétlenül lesz empátiás, és a nőnek új állás után kell néznie.

Egy jóérezsű apa ilyenkor nem tekinti sajátjának a fizetését, és otthoni láblógatásnak a gyerek gondozását, nevelését. Nem meri kiejteni a száján, hogy „én keresem a pénzt”. (A férjem annak idején kiszámolta, mennyibe kerülne, ha az alapvető, láthatatlan feladatokat kiszerveznék, láthatóvá tennék és megfizetnék: a bébiszittert, a takarítót, a bejárónőt. Rájött, hogy nem tudná finanszírozni. Onnantól kezdve szó nélkül elfelezte velem a jövedelmét.) De ezt hányan látják tisztán? A nők keresete kisebb, az általuk végzett háztartási munka több (ne felejtjük el, hogy ez az átlag), karrierútjukban visszaveti őket a több otthon töltött év, így akkor is kevesebbet keresnek általában, ha újra tudnak dolgozni. Már egy gyereknel is óriási a különbség, és mit mondjanak akkor a nagycsaládosok, a kormány által propagált háromgyerekesek?

Az eleve kisebb jövedelmű nő, ha menekülne is a párkapcsolati erőszak elől, nincs hová. Nincs elég férőhely, főleg hosszabb távra. Még ha meghúzódik is valaki egy krízisotthonban vagy anyaotthonban, ott nem maradhat évekig. Ha tovább is tudják küldeni másik intézménybe, melyik gyerek tud úgy szocializálódni, kapcsolatokat kötni, hogy állandóan másik óvodába, iskolába kell járnia? Nincsenek megfizethető állami bérlakások, az albérleti piacon a kéthavi kaució és a – sokszor a bérlővel megfizettetett – közjegyzői kiköltözési nyilatkozat ellenére lassan nehezebb gyerekekkel lakást találni, mint kutyával. (Tisztán emlékszem, várandósságom utolsó hónapjaiban keresztünk új albérletet, több helyen úgy utasítottak vissza minket, hogy közben enyhe undorral mérték végig a domborodó hasamat.) Ha olcsó a lakhatás, cserében valószínűleg nemigen akad munkalehetőség. A gyerekeket egyedül nevelő nőknek járó támogatás összege semmilyen kiadást nem fedez. A gyerektartás pedig megállapodás – azaz jó ügyvéd – kérdése. Ami megint csak a pénzen múlik.

Az anyagi nehézségek ellenére válni akaró nők sokszor még akkor is meghallják a gyerek elperlésével való fenyegetőzést, ha korábban nem kimondottan bántalmazó kapcsolatban élnek.

Soha nem voltam képes felfogni, hogy csúszhat ki ilyen mondat egy apa száján. Aki látott már várandós nőt, tudja, hogy a gyerek és az anya abban az időszakban egyek. A magzat az anyán keresztül jut táplálékhoz, a kiválasztott hormonjaival képes érzelmekre. A köldökzsinór elvágásával ez a szoros kötelék nem szakad el teljesen, fokozatosan lazul. Az anyától elszakított gyerek nem boldog. És ezt egy gyereket szerető apának tudnia kellene.

Számtalan nőtől hallottam, hogy azért nem mer elválni, mert fél, hogy a bíróság az apának ítélné a gyereket, mert annak telt a menőbb ügyvédre, mert az összetört, depressziós anya mentális állapotára, gyógyszerzedésére hivatkozhat, vagy arra, hogy az anya albérletben nevelné a gyereket, nem saját tulajdonú ingatlanban.

A gyermekvédelem igen aktív, ha homoszexuális kapcsolatot ábrázoló könyvektől, meleg pároktól, sose látott drag queenektől kell megvédenie a kiskorúakat. Jóval kevésbé az, amikor valódi veszélyektől: elhanyagolástól, fizikai és verbális erőszaktól akár szemtanúként, akár áldozatként. Értem a szakemberek kiégését, tehetetlenségét (a hiányát is), de jogszabályokba kapaszkodáson kívül keveset tesznek a nők, az anyák, a gyerekek védelmében (saját tapasztalatom szerint is csak a civilektől lehet segítséget remélni). A szülői felügyeleti jog gyakorlása, a kapcsolattartási jog sokszor kényszer a gyerek számára is, az anya számára is. Az apának bizonyított, durva erőszakos cselekményeket kell elkövetnie, hogy felügyelt kapcsolattartást ítéljen meg a bíróság. Szülőtársként az áldozat anya mindig is kiszolgáltatót marad bántalmazójának.

A hatóság pedig csak akkor avatkozik közbe, „ha már vér folyik”. Vagy akkor sem. Mint most, amikor a megfenyegetett, bántalmazott nő többször és időben kért segítséget. Nemigen hallottam távortartási végzészről párkapcsolati erőszak esetében, erőszakos bűncselekmény után az áldozatokat empátiával kihallgató rendőrökről sem.

A kormány mondvacsinált okokra hivatkozva elutasította az isztambuli egyezmény ratifikálását. Amely kötelezné őket megfelelő számú menedékhely kialakítására, az áldozatokat védő jogszabályok meghozatalára, arra, „*hogy a láthatási jog vagy a szülői felügyeleti jog gyakorlása ne veszélyeztesse az áldozat vagy a gyermekek jogait és biztonságát*”, hogy azonnal és megfelelő módon járjanak el az áldozatok védelme érdekében, és ingyenes jogorvoslati lehetőséget biztosítsanak nekik. Az elutasítás egyik indoka az volt, hogy a magyar jogszabályok ezt az egyezmény ratifikálása nélkül is megadják a nőknek. (A később párkapcsolati erőszakról panaszkodó volt igazságügy-miniszternő egyenesen politikai hisztiről beszélt.) A nők – állítása szerint – ma Magyarországon biztonságban érezhetik magukat, a kormány keményen fellép a kapcsolati erőszakkal szemben.

Mint azt a fenti példa mutatja.

Végel László

Patthelyzetben

96

Miközben a szerbiai szociológusok, politológusok arról értekeztek, hogy a szerbiai ifjúság politikailag érdektelen, váratlanul kitört az egyetemisták minden eddigi ellenzéki megmozdulástól különböző lázadása (most már annak nevezhető). Az immár vagy száz napja tartó mozgalmat az újvidéki vasúti pályaudvaron történt, tizenöt ember halálát okozó katasztrófa idézte elő. Eddig is voltak tömeges demonstrációk, amelyek azonban egy-két hét múlva kifulladtak, úgyhogy a hatalomnak nem okoztak nagyobb gondot. Szerbia lázongott, de könnyelműen felejtett és megnyugodott.

Az újvidéki pályaudvar katasztrófája azonban tartósan mozgósító szimbólum lett. A magyarázat valószínűleg abban rejlik, hogy a szerbiai kormány az utóbbi években nagy súlyt fektetett az úthálózat kiépítésére. Vučić elnök a nemzethez intézett gyakori beszédében hangsúlyozta, hogy ő hosszabb autóúthálózatot épített ki, mint Tito marsall. Szinte hetente avatott fel egy-egy pályaszakaszt vagy új stadiont azzal a jelszóval, hogy Szerbia belépett az aranykorba.

A pályaudvar az aranykor fényes szimbólumának számított. A tervek szerint a kínai kölcsönökből épült, Belgrádot és Budapestet összekötő gyorsvasútnak köszönve másfél-két óra hosszat alatt tesszük meg az eddig hét-nyolc óra hosszat követelő utat. A gyorsvasút miatt fel kellett újítani az 1964-ben épült újvidéki pályaudvar épületét is. A tervzet szerint a felújítás 3 millió euróba került volna, de a végén kiderült, hogy a költségek 16 millió eurót tettek ki.

A pályaudvar felújított épületét nagy pompával avatták fel. Nem egyszer, hanem kétszer! Az elsőt Vučić államelnök mellett részt vett Orbán Viktor kormányfő is, aki a közzállalatok kirendelt munkásai és a Szerb Haladó Párt tagjai előtt ecsetelte a szerb–magyar barátságot. A második ünnepi megnyitón Maja Gojković tartományi kormányfő bejelentette, hogy az objektum Európa